

श्री सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजालास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की
आदेश

रिट नं.०७०-WO-००९५

मुद्दा:- उत्प्रेषण ।

भक्तपुर जिल्ला, मध्यपुर ठिमी नगरपालिका वडा नं. १५ घर भई हाल बाँके जिल्ला
आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जमा पदाधिकार रहेका प्रमुख कर अधिकृत
विनोदकुमारउपाध्याय-----१

} निवेदक
पक्ष

विरुद्ध

सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं-----१
श्री अर्थ मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं-----१
सचिव, अर्थ मन्त्रालय-----१

} प्रत्यर्थी
विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७ (२) बमोजिम यस
अदालतको क्षेत्राधिकार अन्तर्गतको भै दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त
तथ्य एवं आदेश यस प्रकार छ :-

म रिट निवेदक विगत ३१ वर्षदेखि निजामति सेवामा कार्यरत रही देश र जनताको
सेवा गर्दै आइरहेको राजपत्रांकित द्वितिय श्रेणीको निजामति कर्मचारी हुँ । नेपाल निजामती
सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८ बमोजिम नियमित सरुवा हुने क्रममा नेपाल सरकार

अर्थमन्त्रालयको मिति २०६७।१।२७ को निर्णयानुसार आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जमा प्रमुख कर अधिकृत पदमा सरुवा भई उक्त पदमा कार्यरत रही सेवारत थिएँ ।

नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को मिति २०७०।०४।०६ को निर्णयानुसार भनी मलाई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जबाट राजस्व प्रशासन तालिम केन्द्रमा दरबन्दी रही राजस्व चुवाहट नियन्त्रण ऐन, २०५२ को दफा २६ बमोजिम राजस्व अनुसन्धान विभागमा काजमा सरुवा गरिएको भनी प्रत्यर्थी अर्थ मन्त्रालयको च.नं. ३६८ मिति २०७०।०४।०६ को पत्रबाट मलाई जानकारी गराइयो ।

निजामती सेवा नियमावलीको नियम ३६ (६) बमोजिम उमेरको कारणबाट अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष वा सो भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको निजामती कर्मचारीलाई निजले मागेको अवस्थामा बाहेक सरुवा गरिने छैन भन्ने प्रष्ट व्यवस्था छ । मैले ५८ उमेरको आधारमा अनिवार्य अवकाश पाउन करीव ७ महिना बाँकी रहेकोमा मेरो इच्छा विपरीत तथा मेरो माग बिना सरुवा गरिएको हुँदा उक्त सरुवा बदर गरी पाउँ भनी निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८ (१२) बमोजिम प्रत्यर्थी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा मिति २०७०।०४।०९ गते द.नं. २५६ मा निवेदन दायर गरेको थिएँ । मेरो सेवा अवधि समेतलाई ध्यानमा राखी मेरो निवेदनमाथि अविलम्बन सुनुवाई होस् भनी प्रत्यर्थी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा निवेदन गर्दा अर्थ मन्त्रालयको सरुवा निर्णय यहाँबाट बदर हुने सम्भावना छैन, भनी विपक्षी मन्त्रालयका सचिवबाट मौखिक जवाफ दिईयो । निजामती सेवा ऐन, २०४९ बमोजिम उमेरको आधारमा अनिवार्य अवकाश ५८ वर्ष भएको हुँदा म रिट निवेदकको जन्म मिति २०१२।११।१२ ले मेरो सेवा अवधि मिति २०७०।११।११ गते सम्म हो । निजामती किताबखानाको च.नं. ४२३ मिति २०६०।१२।६ को आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जलाई लेखेको पत्रबाट पनि मेरो अनिवार्य अवकाश सम्बन्धमा व्यहोरा पुष्टि भइरहेको छ । यस अवस्थामा निजामती सेवा नियमावलीको नियम ३६(६) बमोजिको प्रक्रिया र कार्यविधि विपरीत भएको प्रत्यर्थी नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको सचिव स्तरको निर्णय गैरकानूनी एवं अन्यायपूर्ण भएकोले उक्त प्रत्यर्थीको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी पाऊँ ।

निजामती सेवा नियमावलीबमोजिम मन्त्रालयस्तरको सरुवा भाद्र १ देखि मसान्तसम्म गरिनुपर्ने समय तालिका निर्धारण गरेकोमा सोसमेत उल्लंघन गर्दै प्रस्तुत निर्णय गरिएको छ । सरुवा पत्रमा मलाई सरुवा नगरी नहुने कुनै आधार र कारणसमेत खुलाईको छैन । त्यसरी कुनै आधार र कारण नखोली नियम विपरीत हुने गरी गरिएको सरुवा सम्बन्धी निर्णय स्वेच्छाचारी भई बदर भागी छ ।

निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८ र निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६(६) विपरीत म निवेदकहरुलाई सरुवा गर्ने गरेको प्रत्यर्थी नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयका सचिवस्तरबाट भएको मिति २०७०।०४।०६ को निर्णय र सो निर्णयबमोजिको मिति २०७०।०४।०६ को पत्र लगायत त्यस अधिपछि विपक्षीहरुबाट यस सम्बन्धमा म निवेदकलाई प्रतिकूल असर पर्ने गरी भए गरेका यावत काम कारवाही र निर्णयहरुलाई उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदकलाई आन्तरिक राजस्व कार्यालय नेपालगञ्जको साविक पदमा नै काम काज गर्न दिनु दिलाउनु भनी विपक्षीहरुको नाममा परमादेश आदेश लगायत अन्य जो चाहिने उपयुक्त आदेश जारी गरी न्याय पाउन सादर निवेदन गर्दछु ।

तत्काल प्रत्यर्थी नेपाल सरकार (सचिवस्तर) मिति २०७०।०४।०६ को निर्णय र सो निर्णयबमोजिमको मिति २०७०।०४।०६ को पत्र कार्यान्वयन गरी मलाई जवरजस्ती रमाना गर्ने निश्चय भएकोले यदि सो भएको अवस्थामा मलाई अपूरणीय क्षति पुग्नको साथै प्रस्तुत रिट निवेदन निष्प्रयोजन हुने हुँदा सुविधा र सन्तुलनको दृष्टिले प्रस्तुत रिट निवेदनको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म मिति २०७०।०४।०६ को निर्णय र मिति २०७०।०४।०६ को पत्र कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु, यथास्थितिमा राखी निवेदकलाई आन्तरिक राजस्व कार्यालय नेपालगञ्जमा साविक पदमा साविक बमोजिम नै काम काज गर्न दिनु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४० को नियम ४१ (१) बमोजिम विपक्षीहरुको नाममा अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने आधार र कारण भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित प्रस्तुत गर्नु भनी विपक्षीहरुका नाममा म्याद

जारी गरी महान्यायाधीवक्ता कार्यालयलाई सो को जानकारी दिनु । म्यादभित्र लिखित जवाफ प्रस्तुत भए वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु ।

साथै निवेदकको अन्तरिम आदेशको मागतर्फ विचार गर्दा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६ (६) हेर्दा “उमेरको कारणबाट अनिवार्य अवकाश हुन १ वर्ष वा सो भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको निजामती कर्मचारीलाई निजले मागेको अवस्थामा बाहेक सुरुवा गरिने छैन ।” भन्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ । प्रस्तुत मुद्दाका निवेदक उमेर हदको कारणबाट मिति २०७०।११।१२ देखि अनिवार्य अवकाश पाउने भन्ने निजामती किताबखानाको च.नं. ४२३ मिति २०६९।१२।९ को पत्रबाट देखिँदा उक्त सुरुवा निर्णय तथा अर्थ मन्त्रालयको मिति २०७०।४।६ को सुरुवा पत्र तत्काल कार्यान्वयन नगर्नु, नगराउनु भनी विपक्षीहरुका नाममा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ । यसको जानकारी विपक्षीहरुलाई दिई नियमानुसार गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।४।३१ को आदेश ।

निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८(४) को अवस्थामा र निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६ (१) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश बमोजिमको अवस्थामा यस मन्त्रालयको सहमति लिई सुरुवा गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था भएको पाइन्छ । अर्थ मन्त्रालयको च.नं. ७ मिति २०७०।४।१ को पत्रद्वारा उक्त मन्त्रालय र अन्तर्गतको न्यूनतम सेवा अवधि पुगेको कर्मचारीहरुलाई सुरुवा गर्ने नीतिगत सहमति माग गरी त्यस मन्त्रालयको सहमति माग भई आएकोमा यस मन्त्रालयको च.नं. ५ मिति २०७०।४।६ को पत्रद्वारा अर्थ मन्त्रालयको उक्त पत्रमा के-कति कर्मचारीको के-कस्तो पदमा सुरुवा गर्ने सोको लागि निर्धारित फाराम संलग्न भई नआएको हुँदा नियमित रुपमा सुरुवा गर्न नीतिगत रुपमा सुरुवा सहमति दिन मिल्ने नदेखिएको भनी मिति २०७०।४।४ को निर्णय अनुसारको पत्र व्यहोरा अर्थ मन्त्रालयमा पठाईएको हो ।

यस मन्त्रालयको उपरोक्त पत्रबाट रिट निवेदकको कुनै पनि कानूनी हक हनन हुने कार्य नभए नगरेको हुँदा यस मन्त्रालयलाई समेत विना आधार कारण विपक्षी बनाई दायर

भएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज भागी हुँदा खारेज गरी पाऊँ । रिट निवेदकले उक्त सरुवा बदर गरी पाउने यस मन्त्रालयमा मिति २०७०।४।०९ मा दिएको निवेदनका सम्बन्धमा उक्त निवेदनको प्रतिलिपि समेत राखी अर्थ मन्त्रालयको राय प्रतिक्रिया उपलब्ध गराई दिनु भनी यस मन्त्रालयको च.नं. २४ मिति २०७०।४।२० को पत्रद्वारा अर्थ मन्त्रालयमा प्रतिक्रियाको लागि लेखि पठाएकोमा उक्त मन्त्रालयबाट हालसम्म कुनै जवाफ प्रतिक्रिया प्राप्त भई नसकेको र उक्त निवेदन हाल यस मन्त्रालयमा विचारधिन अवस्थामा रहेको छ । कानूनद्वारा वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था विद्यमान हुँदा हुँदै रिट क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन सक्ने होइन । यस मन्त्रालयबाट रिट निवेदकको संवैधानिक तथा कानूनी हक हनन हुने कुनै कार्य तथा निर्णय नभए नगरेको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज भागी छ भन्ने समेत व्यहोराको सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको लिखित जवाफ ।

विपक्षी रिट निवेदकले लिनु भएको जिकीरका सम्बन्धमा सम्मानित अदालतको मिति २०७०।४।३१ को अन्तरिम आदेशबमोजिम यस मन्त्रालयको मिति २०७०।५।३ को निर्णयानुसार निवेदकलाई साविक बमोजिम नै आन्तरिक राजस्व कार्यालय नेपालगञ्जमा प्रमुख कर अधिकृतको रुपमा कामकाज गर्न तोकिएको व्यहोरा च.नं. ८३३, मिति २०७०।५।४ को पत्रबाट अनुरोध गरिसकिएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको अर्थ मन्त्रालयको लिखित जवाफ ।

नियमबमोजिम दैनिक तथा साप्ताहिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित उप-न्यायाधीवक्ता श्री मदन धामीले यी विपक्षी रिट निवेदकलाई सर्वोच्च अदालतको अन्तरिम आदेशबमोजिम निवेदकलाई साविकबमोजिम नै आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जमा प्रमुख कर अधिकृतको रुपमा काम काज गर्न तोकि सकिएको र रिट निवेदनमा उल्लेख भएबमोजिम यी रिट निवेदकको अवकाश मिति २०७०।११।११ मा नै भइसकेको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त हुन गएकोले रिट निवेदन खारेज होस् भनि गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

यसमा मिसील सलंगन सम्पूर्ण कागजातहरूको अध्ययन गरी उपस्थित विद्वान उप-न्यायाधीवक्ताको बहस समेत सुनी प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदनको मागबमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो, होईन ? निर्णय दिनु पर्ने देखिन आयो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा यी रिट निवेदक नेपाल निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८ बमोजिम नियमित सरुवा हुने क्रममा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको मिति २०६७।११।२७ को निर्णयानुसार आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जमा प्रमुख कर अधिकृत पदमा सरुवा भई उक्त पदमा कार्यरत रही सेवारत रहको अवस्थामा नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को मिति २०७०।०४।०६ को निर्णयानुसार भनी निवेदकलाई राजश्व प्रशासन तालिम केन्द्रमा दरवन्दी रही राजश्व चुवाहट नियन्त्रण ऐन, २०५२ को दफा २६ बमोजिम राजश्व अनुसन्धान विभागमा काज सरुवा गरिएको भनी अर्थ मन्त्रालयको च.नं. ३६८ मिति २०७०।०४।०६ को पत्रबाट जानकारी गराईएकोमा निजामती सेवा नियमावली, २०४९ को नियम ३६ (६) बमोजिम उमेरको कारणबाट अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष वा सो भन्दा कम अवधि बाँकी रहेको निजामती कर्मचारीलाई निजले मागेको अवस्थामा बाहेक सरुवा गरिने छैन भन्ने प्रष्ट कानुनी व्यवस्था हुँदा हुँदै मैले ५८ वर्ष उमेरको आधारमा अनिवार्य अवकाश पाउन करीब ७ महिना बाँकी रहेको अवस्थामा इच्छा विपरीत तथा माग बिना सरुवा गरिएको हुँदा निवेदकलाई सरुवा गर्ने गरेको प्रत्यर्थी नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयका सचिवस्तरबाट भएको २०७०।०४।०६ को निर्णय र सो निर्णय बमोजिमको मिति २०७०।०४।०६ को पत्र लगायत त्यस अधिपछि विपक्षीहरूबाट यस सम्बन्धमा निवेदकलाई प्रतिकूल असर पर्ने गरी भए गरेका यावत काम कारवाही र निर्णयहरूलाई उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी निवेदकलाई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नेपालगञ्जको साविक पदमा नै काम काज गर्न दिनु, दिलाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेश आदेशको माग रहेको देखिन्छ । यी रिट निवेदकलाई त्यस सम्मानित अदालतको अन्तरिम आदेशबमोजिम मिति २०७०।५।४ को पत्रबाट नै आन्तरिक राजश्व कार्यालय, नेपालगञ्जको प्रमुख कर अधिकृतको साविक पदमा काम काज गर्न तोकिएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रत्यर्थीहरूको लिखित जवाफ रहेको छ ।

प्रस्तुत रिट निवेदन उपर विचार गर्दा यी रिट निवेदकले आफ्नो रिट निवेदनमा निजको जन्म मिति बारेमा जिकीर गर्दा मिति २०१२।११।१२ मा जन्म भई निज मिति २०७०।११।११ मा ५८ वर्ष पुरा भई अवकाश पाउने भन्ने निवेदकले रिट निवेदनमा स्वयम् स्वीकार गरेको र उक्त कुरा निजामती किताब खानाले च.नं. ४२३ मिति २०६९।१२।०६ को आन्तरिक राजश्व कार्यालय, नेपालगञ्जलाई लेखेको पत्रबाट समेत पुष्टि भएको हुँदा यी रिट निवेदक मिति २०७०।११।११ मा ५८ वर्ष उमेर पूरा भई आफ्नो सेवाबाट अवकाश हुने देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त यस अदालतबाट भएको अन्तरिम आदेशबमोजिम मिति २०७०।५।४ को अर्थ मन्त्रालयको पत्रबाट यी रिट निवेदकले आन्तरिक राजश्व कार्यालय, नेपालगञ्जको प्रमुख कर अधिकृतको साविक पदमा बहाल भई काम काज गरि रहेको अवस्था समेत देखिन आएको छ ।

अतः निवेदकले मिति २०७०।११।११ मा नै उमेरको हदको कारणले साविक कार्यालयबाट नै अवकाश पाई सकेको देखिएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको तथ्य व्यहोरा भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नु पर्ने कुनै औचित्य नरहेको देखिएको हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । सोको जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिई मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाईदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : शकुन्तला कार्की

कम्प्युटर : गीता घिमिरे गिरी

इति संवत् २०७० साल फागुन महिना २० गते रोज ३ शुभम्

